

MEHMET AKİF'İN KUR'AN MEALİ'NİN SERÜVENİ¹***THE ADVENTURE OF MEHMET AKİF'S QUR'AN MEAL*****Abuzer KALYON**

Dr. Öğrt. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
abuzerkalyon@gmail.com, Orcid: 0000-0003-0594-9920

ÖZET

Şairliği, vatan uğrunda mücadeleciliği, milletvekilliği, sporculuğu, vb. hususiyetlerde örnek bir kişilik sergileyen Mehmet Akif Ersoy'un öteden beri dikkat çeken; merakla araştırılan önemli eserlerinden birisi de Kur'an mealidir. Mustafa Kemal Atatürk'ün de isteğiyle Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye tercüme dilmesi işi kuvvetli bir edebi hüviyete sahip olan Mehmet Akif Ersoy'a verilmiştir. Bu mühim vazifenin İstiklal Marşı şairine verildiği yıl, 1925'tir. Mehmet Akif Ersoy, Arapça ve Farsçayı çok iyi bilmektedir. Kendi anadillerinin dışında Arapça ve Farsça bilmek Osmanlı'da eğitim görenler için aldıkları eğitim seviyelerine göre bir gereklilik sayılmaktaydı. İlmi derecelerini üst mertebelere çıkararak şahıslar da Arapça ve Farsçayı okuyup-yazmak kolay işlerden idi. Bu kişiler Arap ve fars dillerinin modern ve klasik metinlerini rahatlıkla anlayabilip bu metinlerden tercüme de yapıyorlardı. Bu şahsiyetler, Arapça ve Farsçaya daha fazla vâkıf olan şahsiyetler de bu dillerden eserler verebilecek kadar ileri seviyelerde bulunmaktaydılar. Mehmet Akif Ersoy'un da Arapçaya olan vukûfiyeti Kur'an-ı Kerim'i tercüme edecek kadar fazla idi. Kısaca Mehmet Akif Ersoy, kendisine tevdi edilen Kur'an'ı Kerim'i tercüme işine vazifeyi aldığı sene başlar. Daha sonra Türkiye'deki yeni konjonktürel durumun kendisine takınılan tavırlardan rahatsız olması sebebiyle Mehmet Akif Ersoy, Türkiye'yi terk etmek mecburiyetinde kalmıştır. Mehmet Akif'in asıl vatanından uzak ikinci vatani Mısır'dır. Kur'an mealine Türkiye'de başlayan Mehmet Akif Ersoy, meal ile alakalı pek çok soruyu arkasında bırakarak Kahire'de yaşamaya başlar. Kur'an mealini de ikinci vatanında tamamlar. Bu çalışmada Mehmet Akif'in Kur'an meali'nin akıbeti değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Kur'an meali, Mısır, Kahire

ABSTRACT

Poetry, struggle for the sake of the country, parliament, sportsmanship, etc. Mehmet Akif Ersoy, who exemplified an exemplary personality in all aspects, has always drawn attention; One of his important works that has been researched with curiosity is the translation of the Quran. At the request of Mustafa Kemal Atatürk, the translation of the Quran to Turkish by the Presidency of Religious Affairs was given to Mehmet Akif Ersoy, who has a strong literary identity. The year that this important duty was given to the Turkish National Anthem poet was 1925. Mehmet Akif Ersoy knows Arabic and Persian very well. Knowing Arabic and Persian other than their native language was considered a requirement for those who were educated in the Ottoman Empire, according to their education level. It was easy to read and write Arabic and Persian for those who raised their scientific degrees to the upper ranks. These people can easily understand modern and classical texts of Arabic and Persian languages and

¹Bu çalışma, İKSAD tarafından düzenlenen "Kabulünün 100. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy Uluslararası Sempozyumu"nda 12 Mart 2021'de Şanlıurfa'da sunulan tebliğin genişletilmiş metnidir. Tebliğ ekseriyetle (E. İhsanoğlu, A. Kalyon ve F. Kalyon) tarafından hazırlanan kitaptan iktibas edilmiştir. Bkz. *Sürgünde Unutulan Türk Şairi İbrahim Sabri Mısır Daneleri'nden Seçmeler*, Kabcacı Yay. İst. 2021, s. 117-123

can also make translations from these texts. These personalities, those who had more knowledge of Arabic and Persian, were also at an advanced level enough to produce works from these languages. Mehmet Akif Ersoy's knowledge of Arabic was enough to translate the Quran. In short, Mehmet Akif Ersoy begins the year he took the task of translating the Qur'an, which was entrusted to him. Later, due to the cyclical turn of the new situation himself persona in Turkey Mehmet Akif Ersoy, Turkey and forced the MEK-abandoned. Mehmet Akif's second home away from his original homeland is Egypt. Mehmet Akif Ersoy started the meal Koran in Turkey, leaving behind a lot of questions associated with meal starts living in Cairo. The Quran completes its translation in its second homeland. In this study, the fate of Mehmet Akif's death of the Qur'an will be evaluated.

Key words: Mehmet Akif Ersoy, curse of the Qur'an, Egypt, Cairo

Giriş

İstiklal şairinin neden Türkiye'yi terk edip Mısır'a gittiği hâlâ esrârını muhafaza etmektedir. Tüm bu esrara rağmen Mehmet Akif Ersoy'u yakinen tanıyıp onunla dostluk kuranların ve araştırmacıların yazdıkları sayesinde Mehmet Akif Ersoy'un çok sevdiği vatanından cüdâ kalış perdesini aralayabiliyoruz. Mehmet Akif Ersoy hiç şüphesiz ki İslam şairi olarak tanınmaktadır. O'na bu sıfat durup dururken verilmemiştir. İslamî değerlerin taviz vermeyen bir savunucusu ve dini bütün bir Müslüman olmasından dolayı bu sıfatın kendisine verilmiş olması âşikârdır. Osmanlı Devleti'nin pek çok bölgesinin işgal edilmesi ve memleket dâhilinde milli bir mücadele başlatılmış olması Mehmet Akif Ersoy'u harekete geçirmiştir. Mehmet Akif Ersoy, hiç şüphesiz ki Millî Mücadele'nin başlatıcılarından, içinde olanlarından birisidir. Mehmet Akif, fikirleri, kalemi ve diliyle bu mücadelenin muvaffakiyeti için çalışmıştır. Memleketin pek çok yerinde verdiği vaazlarla mücadelenin manevi destekçisi olmuştur. Milli Mücadele'nin hemen öncesinde Çanakkale'de verilen muhteşem harp, Mehmet Akif'in kalemiyle edebiyat tarihindeki yerini almıştır. O, Millî Mücadele senelerinde de milletvekili olarak memleketin kurtuluşuna siyasi olarak liderlik edenlerdendir. Tek kuruluş almaksızın İstiklal Marşı'nı yazması (kaldı ki kendisinin o zamanlar paraya çok ihtiyacı vardı) O'ndaki fedakârlık hissinin mertebesi olarak yüceliğini göstermektedir. Milli Mücadele'nin başarıya kavuşmasında Mehmet Akif Ersoy ve kendisi gibi düşünenlerin payları oldukça fazladır.

İstiklal Harbi'nin muvaffakiyetle neticelenmesi sonrasında yeni bir devlet, Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Yeni devletin milli marşı, Mehmet Akif Ersoy'un kaleme aldığı İstiklal Marşı'dır. Ama ne var ki memleketi için her türlü fedakârlığa katlanan ve katlanmaya hazır olan Mehmet Akif Ersoy'a karşı takınılan yanlış tavırlar Mehmet Akif Ersoy'u memleketini terk etmek mecburiyetinde bırakan sebeplerdendir.

Şurası da asla göz ardı edilmemelidir ki Mehmet Akif Ersoy uğruna her şeyini hatta canını bile vermeye hazır olduğu vatanında dışlanmışlık gibi ilkel muamelelere maruz kalması affedilebilir bir durum değildir. Mehmet Akif, bu şekilde hakaretlere maruz bırakılırken pek çoğu kendi tanışları olan muharrirlerin suskunlukları anlaşılmasız bir durum değildir. Çünkü İstiklâl şairine karşı reva görülenlere susanların başlarına Mehmet Akif'in başına gelenin benzerinin gelmesi durumunda Mehmet Akif Ersoy'un itiraz haykırıışlarında bulunacağı şüphe götürmez bir gerçektir. Mehmet Akif'e yapılanlar karşısında susanların suskunluklarının da kendilerine yakıştığı kanaatindeyiz. Bu gibi kimseler, mevcut statükonun kendilerini de rahatsız edeceklerinden çekindikleri için sessiz ve duyarsız kalmayı tercih etmişlerdir.

Mehmet Akif'in memleketi terk ediş muamelesinin benzerleri hatta daha ağırları aynı inanç ekseninde olan Bediüzzaman Said Nursi'ye karşı da yapılmıştır. Bediüzzaman da İslam savunucusu olan fikir ve tavırlarından dolayı hayatının yaklaşık otuz beş senesini mahkeme salonlarında, sürgünlerde ve hapishanelerde geçirmek zorunda kalmıştır. Bediüzzaman'a yapılan eziyetler bununla da kalmamış;

vefatından sonra naaşıyla da uğraşılma gereği duyularak defnedildiği Şanlıurfa Halilürrahman Dergâhındaki istirahatgâhından hukuksuz ve insanlık dışı bir muameleyle alınarak bilinmeyen! bir yere nakl edilmiştir.²

27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ile birlikte, Said Nursi'nin naaşına karşı Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen bu nakil olayı da ordunun sivil toplum üzerindeki düzenleyici müdahalelerinden biri olarak görülmektedir. Bu müdahale ile yeni bir türbe oluşumu da engellenmiştir (Uca ve Çakır, 2020: 3125).

Millî Marşını Yazdığı Vatandan İkinci Vatana ve Kur'an Meali'nin Akıbeti

Sözün özü, memleketinde maruz kaldığı aşağılanmalara daha fazla dayanamayan Mehmet Akif Ersoy, yakın dostu olan Abbas Halim Paşa'nın davetiyle hayatının son on bir senesini yaşayacağı Mısır'a hareket eder. Abbas Halim Paşa, Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın soyundan gelmektedir. Osmanlı devlet adamlarındandır. Aynı zamanda Osmanlı Sadrazamlarından olan Said Halim Paşa'nın da abisidir. Abbas Halim Paşa, vefatına kadar maddi ve manevi olarak Mehmet Akif Ersoy'u hiç yalnız bırakmamıştır. Mehmet Akif'in Kahire'de Mısırlı ve Türklerden müteşekkil pek çok dostu olmuştur. Kendisi Kahire'de El-Ezher Üniversitesine ilim tahsili için gelen Türkiyeli öğrencileri de yalnız bırakmayıp zaman zaman onlarla bir araya gelmekte imiş.

Mehmet Akif Ersoy'un ikinci vatanında yanında bulunanlardan birisi de Yozgatlı İhsan Efendi'dir. (1902-1961). Mehmed İhsan Efendi, Kahire'nin modern bir devlet üniversitesi olan Ayn-Şems Üniversitesindeki Türk Dili ve Edebiyatı kürsüsünün kurucusudur (1951). Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu'nun babasıdır. Mısır'da gelişen Türk edebiyatına önemli katkılarda bulunmuştur. Mısır Milli Kütüphanesi'ndeki Türkçe yazma ve basma eserlerin fihrist ve kataloglarının hazırlanmasında büyük emek sahibidir. Bu kataloglar, 1982-1983 yıllarında dört cilt halinde yayımlanmıştır. (Kalyon, 2017b: 24). Mehmet Akif, İhsan Efendi ile 1925 yılı Mısır yolculuğundaki vapurda tanışmıştır (İhsanoğlu, 2018: 431). Bu karşılaşma on yılı aşkın büyük bir dostluğa dönüşür. Bu dostluk anlayışının temelinde, seciyelerdeki benzerlik ve fikirlerdeki müştereklik yer alır (İhsanoğlu, 2018: 444). İhsan Efendi'den gördüğü dostluğu hiçbir zaman unutmayan Mehmet Akif, ona olan sevgisini ve vefasını şu sözleriyle ifade eder: "Ey bana gurbet elleri on senedir aşına kılan İhsan Efendi, sana bir ananın, bir babanın, evlâdına duası gibi dualar ediyorum..." (Düzdağ, 2018: 375).

Mehmet Akif Ersoy'un Kahire hayatı sıkıntılarla doludur. İçini kasıp kavuran vatan hasretine maddi sıkıntılar da eklenmiştir. Abbas Halim Paşa'nın maddi desteğinin yanı sıra Kahire Üniversitesinde kendisine verilen hocalık vazifesinden aldığı bir miktar ücret bir nebze de olsa kendisini rahatlatmıştır. Tabi Kahire, tüm devirlerinde olduğu gibi, Mehmet Akif'in gönüllü sürgün senelerinde de görkemli ve kalabalıktır.

Kahire'nin kalabalığı, eğlencesi Mehmet Akif'e göre değildir. Onu cezbeden evinde düşünmek, yazmak, okumakla vakit geçirmek; uzun yürüyüşler, mehtaplarda Nil'i seyretmek, Nil'in kenarında dostlarıyla sohbet etmektir (Kozlu, 2018: 435).

Mehmet Akif Ersoy'un Kahire'deki uğrak yerlerinden birisi de yakın arkadaşı Prof. Mehmet İhsan'ın müdürlük yaptığı Medreseye yakın olan Han el-Halilî'deki Fişavî Kahvehanesidir. Bu kahvehane günümüzde de işletilmekte olup; Mısırlıların çok sevdiği naneli çayı ile meşhurdur. Aynı mekâna yakın olan başka bir kahvehane de Mısır'ın Nobel Edebiyat Ödülü sahibi yazar Necip Mahfuz'un bolca vakit geçirip romanlarını yazdığı bir yerdir.

İşte Mehmet Akif, ikinci vatanı olan Kahire'de yazdığı şiirlerinin altına düştüğü "Hilvan" evinin olduğu semtin ismidir. Hilvan, Kahire'ye takriben 30 km. mesafededir. Türkiye'den Kahire'ye getirdiği

² Bediüzzaman Said Nursi'nin naaşının nakli hakkındaki teferruat için bkz. Abdülkadir Badıllı, Bediüzzaman Said-i Nursi Mufassal Tarihçe-i Hayatı, Timaş Yay. İst. 1990, C. 3, s. 1775-1783

mühim bir meşgale de Kur'an meali çalışmasıydı. Mehmet Âkif Ersoy'un üzerinde yoğun mesai harcayarak kaleme aldığı Kur'an meali ülkemizdeki edebiyat, tarih, siyaset ve ilahiyat çevrelerinde tartışılmaya devam edilen konulardan birisidir.

- Kur'an meali Mehmet Âkif'e nasıl verildi?
- Mehmet Âkif meali tamamladı mı?
- Mealin akıbeti nedir? Meal yakıldı mı?

vb. sorular hâlâ güncelliğini korumaktadır. İbrahim Sabri Bey'in şiirlerinin ele alındığı bu çalışmada Mehmet Âkif Ersoy'un Kur'an mealinin mevzu bahis edilmesinin bir sebebi olarak Kur'an mealinin yakılması hadisesinin merkezinde bulunanlardan birisinin İbrahim Sabri Bey olması vesilesiyle bu konu üzerinde de durulmuştur.

Yakın bir zamanda neşredilmiş bir kitap, yukarıdaki soruların tümüne cevap veren bir kaynak hususiyetindedir. Mehmet Âkif Ersoy'un Kur'an meali hakkındaki çalışması ve mealin serüveni söz konusu eserden alınan iktibaslarla verilmiştir.³

Cumhuriyet döneminde Kur'an'ın tercüme edilmesi düşüncesi cumhuriyetin ilk yıllarına dayanmaktadır. Mustafa Kemal'in de isteğiyle Kur'an tercümesinin yapılması işi 1925 yılında Diyanet

İşleri Riyaseti tarafından Mehmet Âkif Ersoy'a verilmiştir. Kur'an'ı tercümeyle başlayan Mehmet Âkif Ersoy'un meale başladığı devir ile Mısır'daki gönüllü sürgün hayatı seneleri aynı zamana denk gelmektedir. Meale aldığı yıl başlayan M. Âkif, 1927'de tercüme işinde yarıya geldiğini, kalan kısmın daha çabuk biteceğine kani olduğunu ifade eder. 1929 sonunda mealin bittiğini, temize çekmekte olduğunu haber verir. 1930 yılı boyunca Âkif'in yaptığı tercüme konusunda bazı tereddütlere düştüğü anlaşılmaktadır.

1929'un son günlerinde Mahir İz'e yazdığı mektupta "Tercüme bitti ama tebyizi (temize çekilmesi) bitmedi. Bakalım o mu benden evvel bitecek, yoksa ben mi ondan evvel biteceğim?" diye ortaya bir tereddüt payı koymaktadır. 5 Ocak 1931'de Eşref Edip Bey'e yazdığı mektupta tercüme bitirdiği hâlde göndermekten vazgeçtiğini belirtmekte ve ondan bu konuda kendisine yardımcı olmasını isteyerek:

"Kur'an tercümesinin Hamdi Efendi hocaya devri için nasıl bir kâğıda yazmak lazımsa, yazın da suretini bana gönderin, imza edeyim. Nereden tasdik ettirilecek ise ettireyim diye evvelce yazmıştım. Sen hiç aldırma. Sen şimdi yine ondan bahsediyorsun. Bu işi ihmal etme. Sonra çok müşkül vaziyette kalırız." ısrarını ifade etmektedir. (Düzdağ, 2003: 180).

1932 yılının ilk yarısında Âkif Bey İstanbul'da dostu, Fuad Şemsi Bey'i vekil tayin eder ve ondan Diyanet İşleri Başkanlığı ile arasındaki meal sözleşmesinin feshedilmesini, tefsir gibi mealin de Hamdi Efendi'nin uhdesine devredilmesini ister.

Âkif'in tercümesinin akıbeti hususundaki endişeleri 1932'de korkulu rüyası haline dönüşür. Zira o yılda Türkiye'de Türkçe ezan ve kametle beraber namazlarda Kur'an-ı Kerim'in Türkçe tercüme okunmaya başlamıştır. Dinî çevrelerle halk kitlelerinin tepkilerine rağmen din reformu devletin gücü ile sürdürülmüştür. Âkif Bey'in İstanbul'a dönüşünden 27 Aralık'ta vefatına kadar, yaptığı Kur'an tercümesini resmî makamlara teslim etmesi hususunda üzerine çok büyük baskılar yapılmıştır... Bunlar konu ile ilgili olarak yapılan yayınlarda uzun uzadıya açıklanmıştır.

Ekmeleddin İhsanoğlu, babasını anlattığı eserin Âkif'in Kur'an mealiyle ilgili bölümünde, Mehmet Âkif'in meali teslim etmekten neden vazgeçtiğini ve İhsan Efendi'ye bu ağır emaneti neden ve nasıl tevdi ettiği üzerinde durmaktadır.

Mehmet Âkif, Kur'an mealini tamamladığını fakat İstanbul'a gelirken beraberinde getirmediğini onu demir kasa gibi sağlam ve emin bir dostuna bıraktığını belirtmektedir. Mehmet Âkif'in demir kasa gibi sağlam ve emin gördüğü yakın dostu, sırdaşı, gurbet yoldaşı Prof. Mehmet İhsan'dır. Âkif, hayatta kalırsa kısa notlarla mealin noksanlarını telafiye çalışacağını, ölürse de ne yapılması gerektiğini dostunun bildiğini vurgulamaktadır.

³ Ekmeleddin İhsanoğlu, Yozgatlı İhsan Efendi: Kaybolan Dünyadan Nurlu Bir Sima, Doğan Kitap, İst. 2018, s. 447-471

İstanbul'a dönen Mehmet Âkif'ten meali alma konusunda pek çok kişi devreye girer. Bunlar arasında Hakkı Tarık Us vasıtasıyla Mehmet Âkif'e mesaj gönderen Atatürk de vardır. Mehmet Âkif'ten meali alma girişimleri sonuçsuz kalmıştır.

Mehmet Âkif tarafından emanet edilen Kur'an meali, Prof. İhsan Efendi'nin vefatına kadar öylece muhafaza edilir. Kur'an mealinin İhsan Efendi'den alınması için devrin siyasileri, ilim adamları dâhil olmak üzere pek çok kimse işin peşine düşer. İhsan Efendi meali teslim etmemekte kararlıdır. Bu konuda Mehmet Âkif'i haklı çıkarırcasına meali kendisinden almak isteyenlere karşı çelik bir irade sergilemiştir.

Kur'an mealini İhsan Efendi'den almak için zaman zaman Türkiye'den hatırlı kişiler Kahire'ye giderler. Gidenler arasında devrin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, Gazeteci - yazar, aynı zamanda Mehmet Âkif'in damadı (kızı Cemile ile evlenen) Ömer Rıza Doğrul da bulunmaktadır. Ayrıca Bazı siyasiler de meali yayımlaması için, Prof. Mehmet İhsan'a mektup yazarlar. İhsan Efendi, Mehmet Âkif'in vasiyetine sadık kalarak bu çabaların tamamını boşa çıkarmıştır.

Kısaca Mehmet Âkif'in 1936 yılında Türkiye'ye dönerken yanında getirmeyi sakıncalı bulduğu meal, İhsan Efendi'nin vefatına kadar Mehmet Âkif'in emanet ettiği şekilde kendisinde kalmıştır. İhsan Efendi'nin vefatından önce oğlu Ekmeleddin'e yerini söyleyip Mehmet Âkif'in vasiyeti gereği meale ne yapılması gerektiği konusundaki tembih bir süre sonra yerine getirilmiştir. Olayın serüveni şu şekildedir:

Prof. Mehmet İhsan'ın, Mehmet Âkif'in kendisine emanet ettiği Kur'an mealini yakmaya bir türlü eli gitmemiştir. Emaneti layıkıyla koruyan İhsan Efendi, mealen kendisi için de nüsha kopyalamıştır. 1961 yılına gelindiğinde ise İhsan Efendi ailesi için bambaşka bir devir başlayacaktır. Çünkü 1961 yılı, Mehmet Âkif Ersoy'un sırdaşı, gurbet arkadaşı, yakın dostu ve emanetinin demir kasası Prof. İhsan Efendi'nin hayata veda yılı olacaktır.

1961'in ehemmiyetini Ekmeleddin İhsanoğlu'nun mevzu bahis kitabından yine özetleyerek vereyim:

1961'in bahar aylarında İhsan Efendi, üçüncü defa kalp krizi geçirir. Sağlığı iyiden iyiye bozulan İhsan Efendi bazen kendi evinde bazen de baldızının Giza'da Piramitler yolundaki yeşillikler içinde olan evinde istirahat eder. Oğlu Ekmeleddin o sırada Ayn Şems Üniversitesi Fen Fakültesi birinci sınıf öğrencisidir. İhsan Efendi, kendi evinde hasta yatağında iken henüz 17 yaşında olan oğlu Ekmeleddin'i yanına çağırarak çalışma masasının kilitli sağ üst köşesini gösterir ve: *"Oğlum bu dünya fanidir, hepimiz ölümü tadacağız. Sana, ben öldükten sonra yerine getirmeni istediğim önemli bir vasiyetim var. Gördüğün şu gözde bir iki tomar defter var. O gözün anahtarı orta gözdedir. Ben ölünce orta gözü açıp oradaki defterleri yakacaksın."* der.

İhsan Efendi'nin bu şekilde talimat verdiği oğlu Ekmeleddin, henüz 17 yaşındadır. Vefat ertesinde ailenin pek çok dostu ve Ezherli öğrenciler onları yalnız bırakmazlar. Sürekli yanlarında olanlar arasında genç Ekmeleddin'in amca diye hitap ettiği İbrahim Sabri Bey başta olmak üzere, İhsan Efendi'nin öğrencilerinden İsmail Hakkı Şengüler, Ali İhsan Okur ve Osman Saraç bulunmaktadır. Yine bu isimleri zikredilen şahısların olduğu bir gün, evde bambaşka bir vaziyet cereyan etmiştir. O gün evde yaşananları Ekmeleddin İhsanoğlu, İsmail Hakkı Şengüler'in notlarından aktarmaktadır:

Şengüler şunları beyan etmektedir:

"Bir ara Ekmeleddin'in bu zatın [İbrahim Sabri] yanına yaklaşarak alçak sesle birşeyler anlattığını, onun da heyecanlandığını gördük. Meğer babasının o vasiyetini anlatmış ve henüz masanın gözünü açmadığını da ilave etmiş. İbrahim Sabri Bey'in heyecanı da gözdeki defterlerin Mehmed Âkif'e ait olabileceğini tahmin endişesinden kaynaklanmış. Durum açıkça ortaya döküldü. Hepimiz heyecanlanmıştık. Ekmeleddin, saygın bir büyüğü ve babasının vefakâr dostu olarak, vasiyetin yerine getirilmesini İbrahim Sabri Bey'e havale ediyordu. İbrahim Sabri Bey, o anda orada bulunan Türk öğrencilerden beni, Osman Saraç'ı ve Ali İhsan Okur'u beraberine alarak Ekmeleddin'le birlikte merhumun yatak odasına götürdü. Ekmeleddin masanın sağ üst gözünü çıktığında, iki tomar halinde urganla bağlanmış okul defterleri gördük. Urganları çözüp masanın üstünde defterleri kontrol etmeye başladık. Defterler, Kur'an-ı Kerim'in baştan sona kadar tercümesini ihtiva ediyordu. Temize çekilmişti, ancak bazı yerlerde kenarlara çıkıntılar çekilerek tashihler de yapılmıştı. Mehmed Âkif'in yazısını tanıyan İbrahim

Sabri Bey, gözyaşlarını tutamadı. Hepimizin gözleri dolmuş, ağlıyorduk. Bu arada masanın orta gözündeki ciltli, kalınca bir defter gördük. Ekmeleddin alıp sayfaları karıştırınca ikinci bir sürprizle karşılaşmıştık. Merhum Mehmed İhsan Efendi, Âkif'in tercümesini baştan sona o inci gibi rik'a yazısıyla bu deftere geçirmiş ve defteri Âkif'in defterlerinin yanına değil de masanın başka bir gözüne bırakmış. "Bu defterlere kimse dokunmasın!" der gibi bir anlam var ortada... Ama anlayan kim? Ekmeleddin dersiniz henüz çocuk yaşta. O acılı günde uzun boylu düşünüp taşınmaya ne yaşı ne de durumu müsait. O, babasının vasiyeti yerine getirilirse manen rahata kavuşacaktır, o kadar... Bizler dersiniz hepimizin büyüğü, üstadı sayılan ve (o gün için) gözümüzde çok çok büyüttüğümüz İbrahim Sabri Bey olaya el koyduğuna göre ağzımızı açmak haddimize mi?

İbrahim Sabri Bey'e gelince o kadar heyecanlanmış, o kadar galeyana gelmişti ki estirdiği havaya bakarsanız; eğer bu defterler derhal yakılmazsa hemen Türkiye'de Türkçe Kur'an diye ilan edilip ibadetlerde okutulacak ve Mehmed Âkif'in ruhu da korktuğuna uğrayıp muazzab olacak... Tabii bunun korkunç derecedeki manevi mes'uliyeti de bizlerin omuzlarında kalacak. Ayrıca Mehmed Âkif henüz hayatta iken "Tebyiz edilmiş olmakla beraber tercümenin nâ tamam olduğunu basılabilmesi için bir daha kendisinin tashihinden geçmesinin şart olduğunu" söylememiş miydi? Öyleyse, en hayırlısı, vasiyeti yerine getirip mevcut defterleri derhal yakmak olacaktı...

Bu karar İbrahim Sabri Bey'in kararı idi ama bizler de ona tâbi oluyorduk. Ben bir ara, "Bu işi aceleye getiriyoruz, kendimize biraz düşünme hakkı tanısak" gibi bir laf edecek oldumsa da, üstad kesin kararından birşey eksiltmedi.

Defterler hemen yakılacaktı. Karar kesindi. Ancak Mısır'ın evlerinde ne soba var ne de ocak... Böyle bir evrak sokakta da yakılamazdı. Aklımıza benim ev geldi... Geniş balkonunda yakma işini rahatlıkla yapabilecektik.

Defterleri tomar halinde tekrar bağladık, merhum Mehmed İhsan Efendi'nin göz nuru döküp el yazısıyla naklettiği o ciltli kalın nüshayı da tomarlarla birlikte alarak, beş kişi bir taksiye binip Abbasiye'ye gittik. Evde bizden başka kimse yoktu. Balkona çıkardığımız büyük bir alüminyum çamaşır leğeninin içinde defterleri birer birer parçalayarak yaktık. Sanki görev eksiksiz yerine getiriliyor mu diye birbirimizi kontrol ediyor gibiydik. O ciltli ikinci nüsha da dâhil, elde en küçük bir parça kâğıt kalmamacasına hepsini yakıp kül ettik. (Şengüler, 1992: 231-233).

İbrahim Sabri Bey o günün hissiyatını, bir dörtlükle tescil edercesine "Yakılan Kitap" başlığı altında şöyle ifade ediyordu:

*O bir eserdi ki yangın denilse lâyıktı,
Kalırsa, belki yakar, kül ederdi imânı.
O bir ateşti ki sönmezdi etmeden ihrâk,
Yakıldı: Sönmesi kurtardı, nass-ı Kur'anı*

O gün bu yakma cenazesine katılanlar ağır bir yükün omuzlarına çöktüğünün farkındalardı. Ayrıca vatanlarını kasıp kavuran askeri darbenin pençesi altında seçimle gelen iktidar süngü ile devrilmiş, milletin sevgili başbakanı ölüm sehпасına doğru mahzun gönül ile cebir ve zorbalıkla sevk edilmekteydi. Dinde reform sloganları yeniden gündemdeydi. Yani Âkif'in ölüm döşeginde gördüğü hazin manzaraların senaryosu sanki İhsan Efendi'nin ebedi yolculuğa başladığı günlerde yeniden sahneye konmaya çalışılıyordu.

Türkiye'de onlarca yıldır güncelliğini koruyan Mehmet Âkif'in Kur'an Meali hakkında yeni bir gelişme oldu. Ekmeleddin İhsanoğlu, babasını anlattığı mevzuubahis kitabında Kur'an mealinin yakılan nüshalarının dışında kurtulan bir defterden söz etmektedir. (İhsanoğlu, 2018: 468-472). Her ne kadar Mehmet Akif Ersoy'un vasiyetiyle çelişse de bu defterin bir an evvel neşredilmesini beklemekteyiz. Mehmet Akif'in Kur'an mealinin % 30'luk kısmı 2012 yılında yayımlandı.⁴ Prof. Dr. Recep Şentürk, mevzuubahis mealin önsözünde mealin kendisine intikalini icmalen şu şekilde izah etmektedir: Mealın üçte birlik kısmı Mehmet Akif'in yakın arkadaşı, sadık dostu Prof. Mehmet İhsan'ın öğrencilerinden Mustafa Runyun'a intikal etmiş ve bu kısım yakılma hadisesinden kurtulmuştur. Mustafa Runyun'un ailesi mealin bu kısmını itina ile muhafaza etmişlerdir. Mehmet Akif'in bu emaneti ileri zamanlarda

⁴ Mehmet Akif Ersoy, Kur'an Meali, Hazr. Recep Şentürk-Âsim Cüneyt Köksal, İstanbul, Mahya Yay. 2012

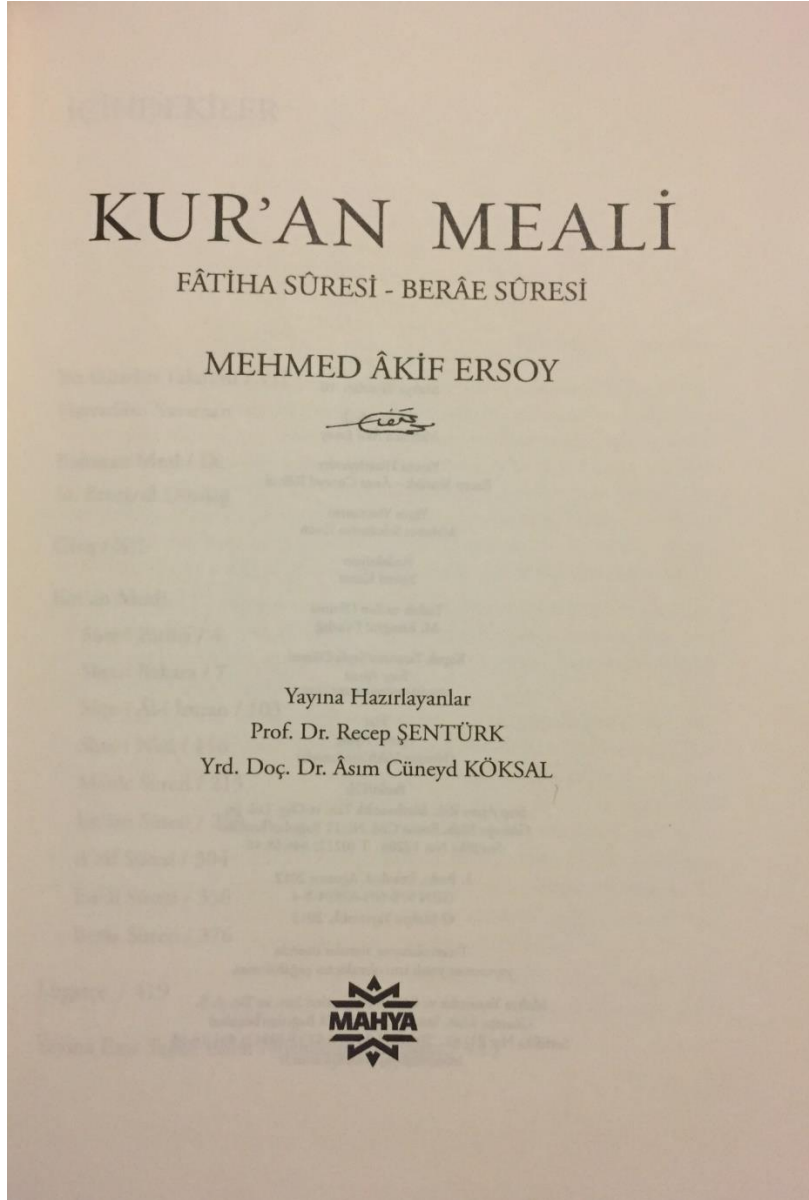
Prof. Dr. Recep Şentürk'e verilmiştir. Eseri uzun seneler muhafaza eden Şentürk, 2012 yılında Asım Cüneyt Köksal ile birlikte neşr etti.

KAYNAKÇA

- Badıllı, Abdülkadir (1990). *Bediüzzaman Said-i Nursi Mufassal Tarihçe-i Hayat*, İstanbul: Timaş Yay.
- Cündioğlu, Düccane (1998). *Türkçe Kur'an ve Cumhuriyet İdeolojisi*, İstanbul: Kitabevi Yay.
- Düzdağ, M. Ertuğrul, (2003). *Mehmed Âkif, Mısır Hayatı ve Kur'an Meali*, İstanbul: Şule Yay.
- İbrahim Sabri Bey, *Mısır Dâneleri*, Osmanlı Harfli Metin (Üzerinde tarih bilgisi bulunmamaktadır)
- İhsanoğlu, E. (2006). *Mısır'da Türkler ve Kültürel Mirasları*, İstanbul: IRCICA Yay.
- İhsanoğlu, E., Kalyon, A., Kalyon, F. (2021). *Sürgünde Unutulan Türk Şairi İbrahim Sabri Mısır Daneleri'nden Seçmeler*, İstanbul: Kabalcı Yay.
- İhsanoğlu, Ekmeleddin (2018). *Yozgatlı İhsan Efendi: Kaybolan Dünyadan Nurlu Bir Sima*, İstanbul: Doğan Kitap Yay.
- Kalyon, Abuzer (2017). *Mehmet Akif Ersoy'dan Seçmeler*, Ankara: Akçağ Yay.
- Kozlu, Z. G. (2018). *Mehmet Akif Ersoy'un Mısır Hayatı ve Mısır'da Yazdıkları*, Researcher: Social Science Studies (2018) Cilt 6 / Sayı 4, s. 431-445
- Şentürk, R. Köksal, Â. C. (2012). *Kur'an Meali Mehmed Akif Ersoy*, İstanbul: Mahya Yay.
- Uca, A. & Çakır, B. N. (2020). Türkiye'de ordu-siyaset ilişkisi ve Said Nursi'nin mezarının nakledilmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(61), 3123-3139.

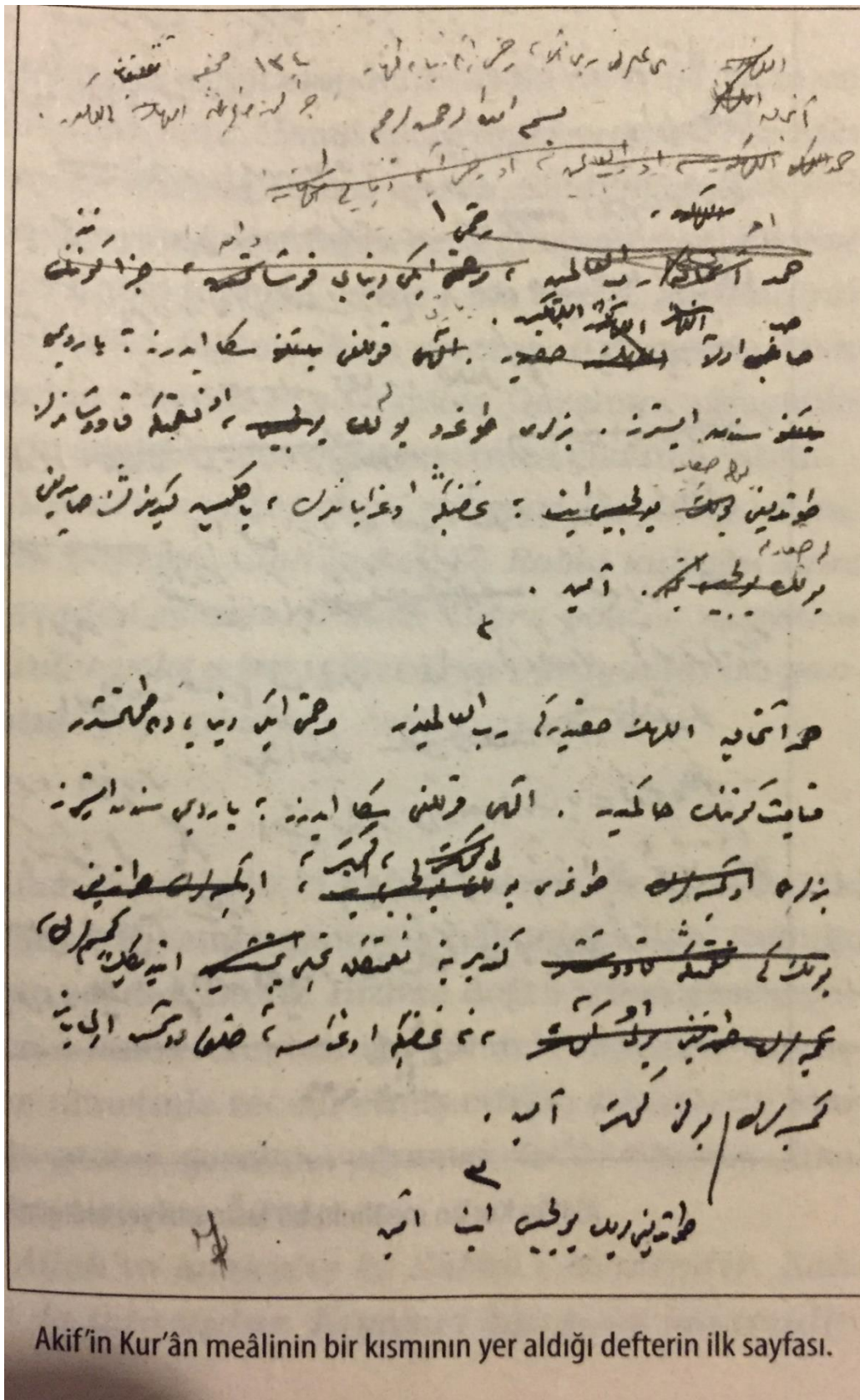
Ekler:

1. Recep Şentürk ve Asım Köksal tarafından neşredilen mealin üçte birlik kısmının iç kapağı:

Akif'in Kur'an meâlinin bir kısmının yer aldığı defterin ilk sayfası.